

Dr. Győriványi Ráth György: Dohnányi Ernővel Budapesten

Egy szerzői-jogi dilemma margójára

Dohnányi budapesti működése után kutatva találtam rá egy interjúra, amely 1970. április 1-én jelent meg a Muzsika című folyóiratban. Gách Marianne jegyezte a cikket, az alábbi bevezetővel:

“Dohnányi Ernő halálának 10 éves fordulójára emlékeztünk februárban. Ebből az alkalomból közöljük az alábbi beszélgetést (néhány zárójelbe tett megjegyzéssel kiegészítve), amely akkor nem jelenhetett meg.”

A cikk egy fotót is tartalmazott: Dohnányi Ernő (Gách Marianne felvétele)

A cikk eredetije - a szerző megnevezése nélkül- a Film Színház Irodalom című kulturális hetilapban jelent meg Budapesten az 1943. február 19-25 számában.

A Rózsavölgyi és társa kiadó 2010-ben jelentette meg Dohnányi Ernő Válogatott írások és nyilatkozatok című kötetét. Ennek a könyvnek 428. oldalán találjuk meg a cikket Egyed Zoltánnak tulajdonítva. Az írás címe: Dohnányi Ernő a zene örök hatásáról, a jó és rossz zenéről, a mester és tanítvány kapcsolatáról és a nő igazi hivatásáról.

Gách Marianne cikke szinte szóról szóra egyezik Egyed Zoltánéval.

Egyed Zoltán 1943-ban a Film Színház Irodalom című lap főszerkesztője volt. Akár nem kizárható, hogy az interjút a fotóval együtt Gách Marianne készítette 1943-ban, majd a főszerkesztő kihagyta a szerző nevét a fontos társadalmi szereplővel készített riportról. Mindenesetre furcsa, hogy a

megjelenésről Gách Marianne nem tudott. (Vagy cikkében csak a zárójeles megjegyzések korabeli megjelenésére gondolhatott, “amely akkor nem jelenhetett meg”?)

Különösen érdekes az utolsó zárójeles mondat:

Amikor beszélgettünk, még nem tudtam, hogy ez lesz Dohnányi utolsó tanéve az Akadémia főigazgatói posztjáról. A következő tanévben már Zathureczky Ede került a helyére, Dohnányi csak a zongora művészképző vezetését vállalta el és kinevezték a főiskola tiszteletbeli elnökévé.

Gách Marianne

Természetesen nem a sikamlós szerzői-jogi dilemma okán szeretném a tisztelt olvasót megismertetni az interjúval, hanem mert a kérdések és válaszok rendkívül fontos zenei és pedagógiai kérdéseket érintenek és Dohnányi a feltett kérdésekre adott tūpontos válaszait 80 év után, ma is aktuálisnak érzem.

Töröltem a beszélgetésből Gách zárójeles megjegyzéseit, amelyek Dohnányi válaszait igyekeztek a későbbi kor számára diplomatikusabbá tenni.

(Érdekes továbbá, hogy Gách törölt több részt is az 1943-ban kiadott beszélgetésből, elsősorban Dohnányi a nőekkel szembeni véleményét rövidítette le, kihúzta a cikk végén Dohnányi szórakozási szokásairól (olvasás, színház, mozi) szóló részt, és Dohnányi kissé lenéző véleményét a jazzel kapcsolatban, amelyet a zene karikatúrájának titulált.)

Gách Marianne: Dohnányi Ernővel Budapesten

1943 február. Alighanem ez volt az utolsó beszélgetés, az utolsó interjú Dohnányi Ernővel, a Zeneművészeti Főiskola főigazgatói szobájában. Jóformán világszerte háború dúlt, de bent a tantermekből zeneszó hallatszott ki. Dohnányi a beszélgetést megelőző napokban Beethovent játszott a nagyteremben, a közönség elragadtatottan ünnepelte. Igazi nagy sikereit nem a karmesteri dobogón aratta, hanem felejthetetlen zongorajátékával főként pedig Beethoven interpretációjával. A beszélgetés így kezdődött:

- Milyen érzés az, amikor az alkotó egyszersmind reprodukáló művész, és más zeneszerzők műveit szolgálja, tolmácsolja?
- A hangverseny dobogón sem a karmester, sem az előadóművész nem tudja egyéniségét tökéletesen elfojtani. Hiába is dobálóznak annyit azzal a szóval hogy objektív muzsikálás, a valóságban nincs ilyesmi. Az előadóművész mennél inkább megközelíti a zeneszerzőt, vagyis alkatilag mennél inkább hasonul hozzá, annál hitelesebb a mű életre keltése. Ha a művész nem érti meg a szerzőt, akkor művét sem tudja megmutatni.
- Mi a megértés?
- A megértés ösztön dolga. Véleményem szerint nemcsak a művészetben, hanem az életben is az ösztönnek a szerepe a legnagyobb. A nevelés fejleszt, de nem teremt. Sem tehetséget, sem jellemet nem önthetünk senkibe, legfeljebb fegyelmezettséget és némi kultúrát.
- Milyennek látja ma Ön ezekben a félelmetes időkben a zenének az emberre való hatását?
- A zene hatása mindig változatlan. Vannak korok, amikor az emberek a valóságból a művészetbe menekülnek. Ma a tömeg többnyire a vidámságot hajszolja, inkább szórakozik, mint épül. De a legtöbb ember

fogékony valamilyen muzsika iránt, mind kevesebb azoknak a száma, akiknek a zene csupán kellemetlen zöreje. Persze, a magasabb rendű zene élvezetéhez kultúra kell, a talajt elő kell készíteni. Akinek a füle nem szokott zenéhez, az nem érti meg például Beethoven utolsó kvartettjeit.

- Véleménye szerint mennyire fejleszthető a zenei ízlés?
- Azt hiszem, majdnem mindenkit rá lehet venni a komolyzene élvezetére. Ennek a legegyszerűbb és legcélszerűbb módja, ha jóformán észrevétlenül, szórakoztatva emelünk fel valakit megszokott zenei világából, mondjuk a Strauss valzerek, meg a magyar nótákéból – a kilencedik szimfóniáig. Ez a rádió fontos feladata.
- Hogyan vezeti el az átlagos zenehallgatót a modern zenéhez?
- Van jó zene és van rossz zene. Ez a megfogalmazás hogy modern zene, tág fogalom, sokan elérhetetlennek és érthetetlennek hiszik. Ha az embereknek valami nem tetszik, nem vallják be, hanem azt mondják: Nem értik. A modern zene minden eddigi törvényt felborított, és ezért a tehetségteleneknek sokkal nagyobb teret adott. Ez az oka annak, hogy annyi a rossz zene napjainkban.
- Milyennek látja az új generációt?
Diplomatikus mosoly:
 - Nem vagyok próféta.
- Vagyis ilyen rossz a véleménye róluk? Tehetségtelenek?
- Kevés közöttük az alkotó tehetség. Az igazi tehetség ma nem annyira a művészetben, hanem inkább a technika birodalmában bontakozik ki. Nem könnyű újat alkotni, a művészetek ki merültek.

- Talán a háború miatt, a szörnyűségek miatt...
- Nem hiszem. Háború mindig volt. A technika a háborút szolgálja, viszont a háború is fejleszti a technikát. Ezen a téren több újat lehet produkálni mint a művészetben. Amikor valamelyik kultúra túlélte magát, helyét a civilizáció foglalja el. Civilizáció mindig a kultúra hanyatlásának a következménye. Ma már olyan korba jutottunk, amikor a kultúra meg a civilizáció nem fér meg egymással. Kényelmesen élünk, de kevesebb a belső mondanivalónk. Hogy hol itt a kivezető út, nem tudom, az erőszak nem segít.

- Tehát úgy véli, kevesebb az alkotó tehetség. És a reprodukáló?
- Több, mint azelőtt. Ma többen tanulnak zenét, mint régen. Amikor én tanultam a főiskolán, 300 növendék volt, ma 700. A zeneiskolák száma is rendkívül megszorodott. A rádió és a gramofón megkedvelteti az emberekkel a zenét, és művészet szerető közönséget nevelhet.

- És a Dohnányi növendékek?
- Most ketten vannak csak. Rendszerint nem vállalom többet, mert csupán az igazi tehetség érdekel. Amikor őket tanítom, úgy érzem, nem hiába foglalkozom velük.

- Hogyan szabadulnak meg a növendékek mesterünk hatásától? Nem fenyegeti őket az utánczás veszélye?
- Eleinte minden növendék utánozza mesterét. Én nem akarom őket béklyóba szorítani, és vigyázok arra, hogy ha csak lehet, korán megálljanak a maguk lábán. Arra törekszem hogy alkalmunk legyen ön egyéniségük kibontakoztatására.

- Ma a főiskolán több lány tanul, mint fiú. A tanár nézőszögből milyen különbséget lát közöttük?
- A zenetanulásban a lányok szorgalmasabbak a fiúknál. Zenei téren a nők leginkább reprodukzív tehetségek. Engem a zongorázó nő csak akkor érdekel, ha nőiesen játszik, a maga lelki világát tárja fel, nem pedig a férfiakat utánozza. Nem minden mű illik az előadóművész nőkhöz. Általában a romantikusokat játsszák a legjobban. De ezeket is más fényel világítják meg, mint a férfiak. És játékukban éppen ez az érdekes és értékes.
- Mit vár a kritikusoktól?
- A legtöbb kritikus félreérti hivatását. Azt hiszi, oktatnia kell a művészt. Holott az a feladata, hogy az előadót közelebb vigye a közönséghez, megmagyarázza a művész egyéniségét, megértesse a produkciót. A kritikus ne mutasson utat a művésznak, hanem tanítsa a közönséget. Én még sohasem tanultam kritikából, és azt hiszem, más művész sem. Túlságosan sok a kritikus, ennél fogva olyanok is keverednek közéjük, akik nem értik mesterségüket.

Az interjú végéhez érkeztünk. Dohnányi órára sietett. Búcsúzóul fejét csóválta szelíd mosollyal, és így szólt:

- Mennyit kérdezett! Még sohasem találkoztam ilyen kíváncsi újságíróval! De én mindenre válaszoltam!

Dohnányi Ernő Gách Marianne felvétele (Muzsika, 1970. április 1., 21. oldal)